

Sárközy Tamás

A túlzások dialektikája¹

The Dialectics of Exaggerations

Összefoglalás

Sárközy Tamás jogászprofesszor figyelmét a 2012 kora nyarán megjelent „Kik támadják Magyarországot és miért?” című sikerkönyv keltette fel. Sárközy dr. által írt reflexió ugyanúgy kortörténeti dokumentum lehet, mint ahogy a Tóth Gy. László–Lentner Csaba–Zárug Péter Farkas közös munkája a tízezredik eladott példány után azzá válik.

Summary

The attention of professor of law Tamás Sárközy was caught by the best seller entitled “Who Are Attacking Hungary and Why?”, published in the early summer of 2012. The reflections written by Dr Sárközy can be considered as a document of a historical period just as much as the joint study of László Tóth Gy., Csaba Lentner and Péter Farkas Zárug, which has sold over 10,000 copies.

Kormányzati oldalról többször is nyomatékosan hangsúlyozták, hogy Magyarországon az elmúlt két évben megváltozott az államvezetés *gondolkodásmódja*. Ami a kormányzást illeti, ez az állítás nyilván valós – a második Orbán-kormány egészen másként kormányoz, mint elődei. Az is

SÁRKÖZY TAMÁS egyetemi tanár. A szerző a kéziratot 2012. július 1-jén zárta. Az írás reflexió Tóth Gy. László–Lentner Csaba–Zárug Péter Farkas: *Kik támadják Magyarországot és miért?* című könyvére. Kairosz, Budapest, 2012.

eléggé nyilvánvaló, hogy ez a gondolkodásváltozás átfogó államelméleti koncepción, tudatos stratégián alapszik. A kérdés csak az, hogy a megváltozott államvezetésnek melyek az előnyei, és melyek a hátrányai.

Magam részéről az elmúlt két év kormányzati tevékenységével kapcsolatban inkább a *túlzások dialektikájáról*, az *ellentmondások helycseréjéről*, avagy az inga kilengéséről beszélnék. Arról, hogy a rendszerváltozás után több mint húsz évvel Magyarország, a magyar politika–gazdaság–civilszféra még mindig *nem találja az adottságainknak megfelelő kívánatos középutat*. A jogállamiság eszméjének, a demokratikus intézményeknek, a kötelezettségek nélküli jogoknak az eltúlzását, az államszervezeti ellensúlyok kormányzati hatékonyságot túlzottan megnehezítő túlépítését szerintem 2010-től a politikai hatalomgyakorlás *jogállamiságon való áttörése, viszonylagos demokráciadeficit, az ellenhatalmak túlzott leépítése* követte. A korábbi kormányzati impotenciát, túlegyeztetést és tehetetlenséget mohó és kíméletlen kormányzati térfoglalás, állandóan változó, türelmetlen társadalmi-gazdasági politikai döntések vilámgyors erőszakos áterőltetése váltotta fel. *Az egyik irányú túlzást tehát másik irányú túlzás követte*, nevezetesen a demokratikus dühöt a viszonylagos demokráciadeficit, az impotenciát a némi erőszak váltotta fel. Az első túlzás korrigálása helyes gondolkodásmód-váltás, a villámháborús ún. szabadságharc permanens folytatása viszont szerintem téves felfogás, amely az országra nézve hosszú távon csak hátrányos lehet.

A „SÖTÉT” MÚLT ELTÚLZÁSA

Mindenekelőtt túlzás azt állítani, hogy a jelenlegi kormányzás a múlt romjain, „szocialista tatarjárás” után kezdődött. Nem kellene feleslegesen múltbéli katasztrófaállapotot vizionálni. Az persze igaz, hogy a szocialista–liberális kormánykoalíciónak nem sikerült sem a nyugati típusú modernizálás, sem az ún. jóléti rendszerváltozás végrehajtása, továbbá az is, hogy ez a kormánykoalíció nyolc év alatt teljesen elhasználódott, az államigazgatás színvonala is folyamatosan csökkent. Az azonban már vaskos túlzás, hogy a „magyar közigazgatási rendszer teljesen szétesett”, „a magyar állam a szakadék szélére került” – ezt az állítást jól cáfolja, hogy ez az állítólag összeomlott államapparátus 2010 végén zavartalanul megvalósította a soros uniós elnökségből származó számtalan többletfeladatot, emellett zökkenőmentesen lebonyolította az önkormányzati választásokat. Nem volt tehát totális „államkudarc”.

Túlzás az is, hogy a magyar gazdaság „vészhelyzetben” van. A magyar gazdaság valóban nincs jó állapotban, a korábbi kormányok számos hibás gazdaságpolitikai döntést hoztak, a világválság pedig tovább mélyítette a belső felzárkózási válságot. A gazdaság stagnál, az államadósság magas, és minden kormányzati törekvés ellenére szerintem hosszabb távon inkább növekszik, mint csökken, egyelőre nincsenek meg a feltételei a gazdasági növekedésnek. A világgazdaságban általunk befolyásolhatatlan, váratlan események történnek, sokszor a kárunkra. No de még messze vagyunk a vészhelyzettől, és az azonnali krízist a Bajnai-kormány 2009-ben lényegében már elhárította. Sok európai állam áll rosszabbul, mint mi. A 2011-ben elfogadott alaptörvény egyébként elég világosan meghatározza az alkotmányjogi rendkívüli (vész)helyzeteket – ezek feltételei 2010 óta nem állnak fenn. Az örökölt államadósság valóban magas, de nemzetközi összehasonlításban kirívónak aligha nevezhető, lényegében az európai átlagnak felel meg. Ha a következő években esetleg mégis államcsődbe kerülünk, az már – a nemzetközi kedvezőtlen behatásokon túlmenően – aligha vitathatóan priméren az Orbán-kormány „unortodox” gazdaságpolitikájának, és nem annyira a múltnak lesz az eredménye. Természetesen a 2010 óta folytatott gazdaságpolitikának vannak jelentős eredményei is, például a költségvetési hiány lefaragásában. De azért ez az „unortodox” gazdaságpolitika nem egészen „tündérmese”, és egyértelműen megnövelte az országkockázatot.

AZ ÚJ ÁLLAMÉPÍTÉS SZÜKSÉGESSÉGÉNEK ELTÚLZÁSA

Túlzás, hogy új államépítésre van elengedhetetlen szükség. Az a törekvés helyes, hogy meg kell teremteni a „jó államot”, az „intelligens államot”, a „versenyképes államot”. Ennek alapjait 2011-ben egy új alkotmányban, Magyarország alaptörvényében kívánták megteremteni. Úgy gondolom, hogy az 1989 és 1991 között alkotmányozó résztörvényekkel bevezetett, majd alkotmánybírósi precedensjoggal fejlesztett államberendezkedésünk valóban korrekcióra szorult, de nem a teljes elvetésre. Nem egy teljesen új állam építésére van szükség.

Az 1989–90-ben létrehozott államszervezet elvileg valóban „szuperjogállam” volt, túlzott fékekkel, garanciákkal nehezítette a hatékony kormányzást, túlzott államhatalmi ellensúlyokat épített ki, beépítve az alkotmányos rendszerünkbe a demokratikus intézmények nemzetközileg ismert szinte teljes arzenálját. Ez a „demokratikus düh” egy totális

szocialista rendszer negyven éve után érthető volt, és nagy érdeme, hogy Magyarország elkerülte az államkapitalista, félállami-félpiaci utat, amelyre egyébként több volt szocialista ország lépett (pl. Oroszország). Ezt a mértékadó nemzetközi közvélemény – a jobb és a bal egyaránt – igen pozitívan értékelte (tulajdonképp a jelenlegi kemény bírálókat ide is visszavezethető). Ugyanakkor azonban a demokratizmus eltúlzása a gyakorlatban magának a demokraciának az érvényesülését veszélyeztette. Magyarországon épült ki a kormányzás irányában legtöbb jogosítvánnyal rendelkező Alkotmánybíróság, szakadatlanul bővült az országgyűlési, államigazgatási és önkormányzati ombudsmanok köre, nagyon széles maradt a kétharmados törvények száma, függetlenné vált a kormánytól az ügyészség, az igazságügyi igazgatás (Országos Igazságszolgáltatási Tanács), az elektronikus média (ORTT). Lényegében a korábbi kétfokozatú igazságszolgáltatási rendszert háromfokú rendszer váltotta fel, az állampolgári jogok védelmének számos, egymással párhuzamos védelmi rendszere alakult ki. A rengeteg intézmény vertikálisan és horizontálisan túltagolta államszervezetünket, az államszervezet minden ága pedig – ciklikusan ugyan, de – állandósultan növekedett. A túlméretezett közsféra terheit pedig a nem kielégítően fejlődő versenyszektorunk egyre kevésbé tudta fedezni. Ebből a szempontból ugyanis nemcsak a központi államszervezetet, de a helyi – területi-települési – önkormányzatokat is figyelembe kell venni: a 3200 önkormányzat Magyarországon hihetetlenül túlméretezett apparátusok alakultak ki, ráadásul emellett számos közfeladatot is indokolatlanul kiszerveztek az államigazgatásból (ld. a PPP-vel kapcsolatos egyes visszaéléseket).

Ez az elvileg totális magyar demokratikus jogállam azonban az intézményi rendszerváltozás kilencvenes évek közepén történt befejeződése után *egyre több zavarral küszködött*, előnyei csökkentek, hátrányai növekedtek. Ennek számos oka van: így mindenekelőtt a demokratikus tradíciók hiánya (azért nemcsak a szocializmusra kellene gondolni, hanem a Horthy-rendszerre is), továbbá a lakosság által várt jóléti rendszerváltás elmaradása, azaz a lakosság többsége számára az életkörülmények romlása következett be. A társadalmi szétszakadás erősödött, és ez

**... a korábbi kétfokozatú
igazságszolgáltatási rendszer
háromfokú rendszer
váltotta fel ...**

zel is összefüggésben politikai hidegháború alakult ki az ún. jobb- és az ún. baloldal között, véget nem érő folyamatos választási kampány folyt az ellenfél politikai megsemmisítésére való törekvés jegyében. A jogalkalmazás egyre kevésbé tudta követni a jogalkotást, fellazult a jogegység. Mindezek eredményeként főleg a 2000-es évek elejétől (ebben persze szubjektív kormányzati hibák is belejátszottak) a magyar állam működése egyre jobban elnehezült, az állam ugyan nem lett működésképtelen, de teljesítőképesége, illetve színvonala egyre csökkent, nőtt az anarchia, a joggal való visszaélések fokozódtak, a jogok és kötelezettségek korrelativitása felbomlott. A társadalmi szolidaritás csökkent, kaotikus jelenségek, „weimarizálódás” volt tapasztalható, nőtt a korrupció.

Az intézményes „rendetlenség” felszámolása, a jogok és kötelezettségek egyensúlyának helyreállítása szerintem a kétharmados korláttól a 2010-es választásokon megszabaduló Fidesz–KDNP-kormány *helyes törekvése* volt. Helyes volt az a felismerés is, hogy pusztán a jogállamiság kevés a „jó államhoz”, a kormányzás hatékonyságát is biztosítani kell (de ehhez hozzá kellene tenni: természetesen jogállami keretek között). A kétharmados törvényhozás lehetőségével felruházott Orbán-kormány számos olyan anomáliát fel tudott számolni, amit elődei nem. Erre példa a jóval kisebb létszámú Országgyűlés, a „polgármesterek parlamentjének” megszüntetése, a dekoncentrált területi szervek kormányhivatalokba egyesítése, a járások létrehozása stb. Indokolt volt szerintem a médiatanácsban, a közszolgálati médiák vezetésében való abszurdítások megszüntetése, vagy a bírói önkormányzás túlhajtásának korrigálása is. A magyar jogtudomány túlnyomó többsége már elég régen egyetértett abban, hogy az 1989–90-ben kialakult, eleve ideiglenesnek szánt alkotmányt egy új, modern, a rendszerváltozás befejezése utáni helyzetnek megfelelő *chartális alkotmány* váltsa fel. (Természetesen – függetlenül a szerencsétlenül fennmaradt 1949-es számozásától, amelyet egyébként Dávid Ibolya 2000-ben megpróbált megváltoztatni – az 1989–90-ben alapjaiban módosított magyar alkotmány nem volt már „rákosista alkotmány”, ahogy ezt egyesek beállítani próbálják.)

A korrekció tehát helyes volt, ez azonban nem jelenthet elszakadást a jogállami gondolkodásmódtól. Az inga nem lenghet ki most az ellenkező irányba, *nem okozhatja a jogállamiság minőségi csökkenését*, demokraciadeficitet, hanem az ország lakossága kulturális állapotának megfelelő *középútra* kell törekedni. Nem lehet mindent megváltoztatni, átalakí-

tani, el kell ismerni az evolúciót is, megerősítve azt, ami jó volt, azaz nem helyes kiönteni a fürdővízzel a gyereket. Egyébként ezt – az alaptörvény és átmeneti rendelkezéseinek bevezetőjével szöges ellentétben – jól fejezi ki Orbán Viktor Horn Gyulának írt születésnap levele: bizony több van, ami összeköt, mint ami elválaszt. Az Orbán-kormány most sok mindent megvalósít, amit 2006–2007-ben az Államreform Bizottság is javasolt, de akkor nem volt erő a megvalósításhoz.

A „minden rossz volt”, „romokból indulunk” érvelésre azért volt/van szüksége a kormánzatnak, hogy ideológiailag alá lehessen támasztani a villámháborút, a „nemzeti szabadságharcot”, azt, hogy nemcsak a kormányzásban, hanem a társadalmi-gazdasági élet minden területén gyökeres változást kell végrehajtani. Ezzel indokolják a „győztes mindent visz” jogszabály-alkotási és személyzeti politikát, a „nem szokványos”, ún. unortodox kormányzati intézkedéseket. De mindennek van ideológiai vetülete is – lásd az alaptörvénybe beépített ún. Nemzeti Hitvallás vagy az alaptörvény átmeneti rendelkezéseinek rendhagyó napipolitikai jellegű „bevezető deklarációit”. A kormányzati kommunikáció lassan minden evolúciót tagad a 2. világháború után történetekkel, sőt a sajtóban egyre erősödik a rendszerváltozás bírálata is (csak „módszerváltás”, „gengszterváltás”).

Mindennek egyenes következménye a Horthy-korszak átfogó rehabilitálására, sőt felmagasztalására törekvés. Mindez szerintem ugyancsak túlzás: igenis van evolúció, a Kádár-korszak az azonos szocialista alapok ellenére sem volt azonos a Rákosi-korszakkal, a Horthy-féle államberendezkedés természetesen nem volt fasisztoid (mint sokszor 1990 előtt állították), de nem is volt a demokrácia iskolapéldája, számos feudális, illetve autokrata vonása volt. (Azért aligha véletlen, hogy a Horthy-szobrok felállításának mámorában valahogy „elfeledkeznek” gróf Bethlen Istvánról, aki pedig nem ágyban, hanem szovjet börtönben halt meg.) Az új – ismét történetlen – régmúltba révedező kormányzati ideológia éppúgy torzít, mint a korábbi voluntarista történelemszemlélet. A két világháború közti keresztény úri Magyarország „írófejedelme” sem a most felkapott három erdélyi „népi” (?) író volt, hanem Herczeg Ferenc, akiről éppúgy elfeledkeznek, mint mondjuk Harsányiról, Molnár Ferencről, Vaszariról vagy Márairól, azaz a polgári irodalom korabeli nagyjairól. Az első Orbán-kormány jelszava a „polgári Magyarország” volt, ezt ma kevésbé halljuk.

A GYORSASÁG TÚLZÁSAI

Mint már említettük, a kormányzat 2010-ben abból indult ki, hogy a kétharmados többség fülkeforradalommal való megszerzése után *világháborúra* van szükség. A lényeg, hogy az átfogó állami-társadalmi-gazdasági átalakítás, a változtatás a nemzeti szabadságharc jegyében minél

**A gyorsaság igényét
a világgazdasági válsággal is indokolják ...**

gyorsabban menjen végbe. *A gyorsaság így tartalmi elemmé vált a kormányzati közpolitikában.* Gyorsan dönteni, és a döntéseket azonnal következetesen és határozottan végrehajtani, hiszen *politikai cselekvőképességünk* – legalábbis *belül*, arra persze rá kellett jönni, hogy nemzet-

közileg nem, és ez ingerültséget váltott ki a kormányzóknak – *korlátlan*. A gyorsaság igényét a világgazdasági válsággal is indokolják – híres kormányzati kijelentés, hogy ha pénteken történik valami a világgazdaságban, mi képesek vagyunk hétfőn törvénnyel reagálni. (Ez igaz, de milyen színvonalú törvénnyel?)

A kiindulópont megint helyes, de a túlhajtás ismét megfigyelhető. A szocialista-liberális kormányzásra jellemző volt a türegettetés, az érdekegyeztetés eltúlzása, a döntéshozatal lassúsága, a megérett döntések elmaradása, illetve a döntések végrehajtásának rendszeres elsikkadása, azaz a kormányzati impotencia. No de a másik végletbe sem kell esni, az egyeztetést szélső kivételre szorítani, végig nem gondolt ad hoc ötleteket pillanatokon belül törvénnyé változtatni, állandósultan rögtönözni. Jellegzetes gondolkodási hiba a *megegyezést a gyengeség jeleként* felfogni, és ennek eredményeként az European Governance egyik alapvető elemeként szereplő, civilekkel való partneri együttműködést pusztán csak a feltett kérdésekkel irányított ún. társadalmi konzultációkra, felülről diktált ún. stratégiai megállapodásokra vagy „hatósági szerződésekre” lefokozni. (Az, hogy a legutóbbi konzultációs kérdőívet viszonylag milyen kevesen küldték vissza, mutatja, hogy a lakosság egyre jobban felismeri ezt a technikát.)

A túlzott rugalmasság is káros. A kormányzat lebecsüli a stabilitást, az állandó rohanás, a túlzott aktivitás, a taktikai változtatások sora pedig bizonytalanságot teremt a társadalomban, gátolja a befektetői kockázatfelmérést. A flexibilitás, a tempó, a változtatás sebességének eltúlzása

intézményi, személyi és szabályozási szinten egyaránt megfigyelhető, mégpedig sajnos általában a konfliktuskeresés, a konfliktusok mesterséges kiélezése és erőszakos megoldása jegyében.

Az intézményrendszer körében megemlíteném példaként a parlamenti vita korlátozását a házsabályban, amely az amúgy is gyenge ellenzéktől – egyébként teljesen szükségtelenül – még a vita jogát is elveszi (klasszikus demokráciadeficit). Vagy az a rendelkezés, hogy ha a Költségvetési Tanács nem fogadja el a költségvetést, ellenvéleménye indokolt előterjesztésére 24 órát kap. A Költségvetési Tanács igen fontos ellensúlya lehet a kormánzatnak, széles hatásköre cáfolhatná azt a kritikát, mely szerint Magyarországon nincsenek megfelelő ellenhatalmak a kormánzzal szemben. A költségvetés hiányosságai feltárására adott egynapos határidő viszont lényegében nevetségessé teszi ezt az intézményt. Az is komikus volt, hogy a Költségvetési Tanács elnökévé az államfő személyi okokból eredetileg az MNB felügyelőbizottságának elnökét nevezte ki, és így a háromtagú tanácsban az MNB elnöke és MNB felügyelőbizottságának elnöke állt szemben az Állami Számvevőszék elnökével (ez a helyzet időközben korrigálódott).

A személyi változások rendkívül szélesek voltak, és azt a kormányzati és az állami vállalati szférán kívül az államszervezet más ágaira is igyekeztek kiterjeszteni – lényegében csak az Alkotmánybíróság elnöke, az általános ombudsman és óriási nemzetközi támogatást élvező jegybankelnök tudta pozícióját megtartani (ez utóbbi igen éles támadások ellenére). A legsúlyosabb talán a 62. életévet betöltő bírák általános kényszernyugdíjazása (amely az igazságszolgáltatás felépítésénél fogva áttekintendő az eredetileg nem célzott ügyészekre és közjegyzőkre is). Ez a nyugdíjrendszer rendbetételének eléggé átlátszó ürügyével történt, hiszen egyelőre rengetegen maradhattak állásban a közszférában 62 év felett is, sőt a kormány külön törvényt hozott annak érdekében, hogy kinevezzen egy bankárt nagykövetnek (lex Szapáry – a 2013-as költségvetésben próbálják ezt az aránytalanságot újabb igazságtalanságok útján rendezni). A magyar jogászság legtekintélyesebb és legszínvonalasabb rétegének nyilvánvalóan alkotmányossági alapelvekbe ütköző lefejezése (bár természetesen segíti a fiatalabb jogász nemzedékek karrierjét) ténylegesen politikai okokból történt: meg kell változtatni a jogalkalmazás hagyományos szemléletét. Emellett az igazságszolgáltatás szervezetének megváltozása a Legfelsőbb Bíróság elnökének (aki az európai legfőbb

bírák szervezetének is elnöke volt) fejébe került, nem kis nemzetközi megütközést keltve, hiszen – a politikai lóláb persze eléggé kilógott – alapja pusztán a Legfelsőbb Bíróság nevének Kúriára való átváltoztatása volt.

A „mi embereink” legyenek mindenhol. Kiváló példa erre a nagy sportegyesületek (FTC, MTK), illetve sportszövetségek (kosárlabdától az asztaliteniszén át a korcsolyázásig) einstandja. (A tárgyilagosság kedvéért: az olimpiai érmek többségét hozó úszó- és a kajak-kenu szövetség korábbi elnöke maradt.) Pártember legyen az államelnök, aki egyben a „mi” törvényhozásunk motorja, bővítsük ki az Alkotmánybíróságot a „mi” embereinkkel (még akkor is, ha a személyi feltételek fennállása egyes jelölteknél erősen vitatható), kivétel nélkül csak a hozzánk tartozók legyenek a Médiatanácsban, vagy a Versenyhivatal, illetve az Állami Számvevőszék élén. Egy Jankovics Marcell se jó nekünk a Kulturális Alap élén, mert túl toleráns, és nem csak a „mi” embereinknek ad támogatást. Semlegesség, pártatlanság nem fogadható el – hozzánk tartozol vagy sem, a megalapozott bírálat is támadás. Mindez azonban aligha hat a nemzeti együttműködés megteremtése irányában, amely eredetileg a kormányzati közpolitika alapcéljaként került megjelölésre.

Szabályozási körben a gyorsaság (ún. hiperaktivitás) jogalkotási felelőtlenségre, jogszabályi káoszra, áttekinthetatlenségre vezetett. 2010-ben a jobboldali kormányzás elején az Országgyűlés egy igen színvonalas jogalkotási törvényt fogadott el, amely elvileg biztosíthatta volna a „minőségi jogalkotást”, a megfelelő szakmai előkészítést. Ezt a törvényt azonban a kormánykoalíció rendszeresen *megszegi* – nincsen kellő szakmai egyeztetés, hiányoznak a hatástanulmányok. A törvények jogalkotási hajrában születtek, 2011-ben mintegy 210 törvényt fogadott el az Országgyűlés. Kialakult az ún. *frakció-törvényhozás*, számos törvényt, így kifejezetten szakmai törvényeket is (pl. adótörvények) képviselők nyújtanak be, eléggé nyilvánvalóan annak érdekében, hogy még a kormányon belüli államigazgatási egyeztetést is kikerüljék (ne akadékoskodjanak a „bürokraták”). Ennek következtében a jogszabályok szakmai színvonala még a korábbi alacsony színvonalnál is rosszabb, rengeteg a jogszabályokon belüli ellentmondás, szerkesztési-szövegezési vagy más jogtechnikai hiba. Ezek a hiányosságok persze elég gyorsan kiderülnek, és akkor következik a törvények állandósult *módosíthatása* (persze a hiba elismerése nélkül), holott régi igazság, hogy a rossz törvény is jobb, mint

az állandóan változó. A módosításözön pedig legalább annyi időt vesz el az Országgyűléstől, mintha az első alkalomra rendszeren kodifikáltak volna. Szaporodnak az ún. salátatörvények is, és rendszerré vált az a gyakorlat, hogy egészen más témájú jogszabályhoz kapcsolva módosítanak egy sor egyéb témájú törvényt. Azért az mégsem normális, hogy a fekvőbeteg-ellátás átszervezésével foglalkozó törvényben módosítják a Polgári Törvénykönyv egyesületekkel kapcsolatos szabályait, megváltoztatva egyben a néhány hónappal korábban elfogadott civiltörvény egy sor rendelkezését is.

Ennek a súlyos jogalkotási felelőtlenségnek, a képviselői törvénykezdeményezési joggal való rendszeres visszaélésnek, az eredeti kormányzati törvényszöveg lobbizgató képviselői indítványokkal való szétcincálásának az eredménye, hogy sokszor egészen más tartalmú törvényt fogadnak el, mint amit benyújtottak. (Ennek kirívó példája volt az egyházi törvény, amit az Alkotmánybíróság megsemmisített.) Márpedig az ilyen törvények – helyesen mondta ki ezt az Alkotmánybíróság – közjogilag voltaképp érvénytelenek. (Erre az egyházi törvényre mondta az illetékes miniszterelnök-helyettes, hogy kodifikációs remekmű.) A zavaros jogalkotás pedig rendkívül megnehezíti a jog alkalmazását. Sok esetben – a sok módosítás és az összevissza való hatálybaléptetés eredményeként – szinte lehetetlen megállapítani a hatályos jogot, ez pedig átfogó jogbizonytalanságot eredményez. Hogyan követelhetnek rendet, állampolgári jogkövetést azok a képviselők, akik saját parlamenti működésük során a jogalkotás elemi szabályait nem tartják be?

Mindez sajnos igaz az alkotmányozásra és az alaptörvényt követő sarkalatos törvények létrehozására is. Az új alkotmány elfogadását – már említettem – helyesnek tartom, de nem villámtörvénykezésként, a bevált kodifikációs technikák szándékos mellőzésével. Mi indokolja, hogy az alaptörvény egyes fejezeteiben „cikkek”, más fejezeteiben „cikkelyek” vannak, egyeseket arab, másokat római számokkal számoznak? 2011 húsvétjára az alaptörvény egyszerűen nem volt kész, és ez deformálta ezután az ún. átmeneti törvényt és más sarkalatos törvényeket is. Egy hosszabb időtávra szóló alaptörvénybe nem való napipolitikai jellegű, emellett dagályos preambulum, ez a „hitvallás” nem pótolhatja az egyértelmű és nyelvi pontos alaptörvényi rendelkezéseket, az átmeneti törvény pedig – legalábbis az évszázados jogi kultúra szerint – egyszerűen nem lehet az alkotmány része. Az alaptörvényhez kapcsolódó sar-

kalatos törvények tömegének 2012. január 1-jére való áterőltetése egyrészt túlszabályozást eredményezett, másrészt a koherenciahiány, a belső ellentmondások tömege rontotta le az alkotmányozás színvonalát.

Szerintem bőségesen elég lett volna az alaptörvény és a sarkalatos törvények kormányzati időszak felére való létrehozatala. Az alkotmányozási folyamatban pedig meg kellett volna kísérelni *kompromisszumos* elemek beépítését, hiszen az alaptörvény minden magyar alkotmánya, nem helyes tehát abba egyoldalú, vitatható ideológiai tételeket drasztikus fogalmazásban beépíteni. Az pedig, hogy az alaptörvénnyel egyenrangúnak tekintett átmeneti törvény bevezetője az MSZP mint kommunista utódpart megbélyegzését tartalmazza, a konfliktusos politizálás – Európában parlamenti párttal szembeni páratlan – durva túlhajtása, amelyet több nyugati elemző a baloldali párt legközelebbi választásokból való esetleges kizárásának szándékát is felfedezni vélte. De a politikai félelem erősebb volt (egyébként szerintem indokolatlanul) az alkotmányozási racionalitásnál – talán nem lesz meg 2012 nyarára a kétharmadunk. Legyünk mielőbb készen az új államszervezettel, aztán az Európai Unió ügyis átnyom rajtunk korrekciókat, de azok csak *kisebb visszalépések* lehetnek, az alkotmányban rögzített egészet, az új államberendezkedést mindenáron fenntartjuk. Kibekkeljük, egyes politikai trükkökkel kifárasztjuk az Uniót. Úgy fogadjuk el az Unió javaslatait, hogy ténylegesen elutasítjuk. Átverjük őket, mert mi a „politika művészei” vagyunk. Ha valamiről eleve mi is tudjuk, hogy nem alkotmányos, beletesszük magába az alkotmányba (alaptörvénybe), hogy ne tudjon ahhoz az Alkotmánybíróság hozányúlni (lásd bírák kényszernyugdíjazása). Mire az Alkotmánybíróság megsemmisíti a „mi törvényünket”, már végre is hajtottuk. Mi leszünk mindenképp minden vitában a győztesek, mert ugyebár Cseh Tamás is azt mondta: „győzni kell a győzelemért”.

A KÖVETKEZETESSÉG ELTÚLZÁSA

A határozottság és a következetesség, a meghozott döntések maradéktalan végrehajtása és a végrehajtás „kemény” ellenőrzése, mulasztások esetén a felelősség világos megállapítása kormányzati erény, és ha az Orbán-kormány a megváltozott feltételek mellett eltér elődjei puhaságától, hatékonyabbá teszi a kormányzást, az csak helyeselhető. Ugyanez a helyzet elvileg a rendteremtéssel, például a segélyezési rendszer vissza-

éléseinek megszüntetésére való törekvéssel, a büntetőeljárások felgyorsításának szándékával, az elítéltek munkába állításával, avagy a korrupcióellenes intézkedésekkel is. (No persze a jogállamiság keretei között, és nem pl. a védelem jogainak indokolatlan korlátozásával.) Az öncélú durvaság, kulturálatlanság azonban hiba, nem tartozik a „jó kormányzáshoz”.

A legkirívóbb arroganciája e kormányzati periódusnak, amikor szinte még aznap, amikor az Alkotmánybíróság a végkielégítésekre bizonyos határon felül visszamenő hatállyal szinte az egész végkielégítési összeget elérő adót kivető törvényt megsemmisítette, az Országgyűlés lényegében azonos tartalommal szinte azonnal újra elfogadta ezt a törvényt, egyben pedig benyújtották az Alkotmánybíróság gazdasági hatáskörét jelentősen korlátozó törvényjavaslatot is. Nem segítették a hatékony kormányzást az államvezetést gyakorlók különböző sértő kiszólásai sem – az IMF-et, ezt a hárombetűs intézményt „kipateroljuk” az országból, az Uniót rosszabbul vezetik, mint egy vidéki kócerájt, az uniós képviselők taslizásasallerozása, az ellenzék ne bíráljon, jobb, ha bent sincs az ülésteremben, hiszen ő vitte romlásba az országot, a román kormányzás „primitív”, „barbár” stb. Tudni kellene, hogy más a hangnem ellenzékben, és más kormányon, valamint azt is, hogy a fejlett információs technika világában nem lehet ugyanarról másként beszélni Budapesten, illetve Brüsszelben. A kormányzatot mind belföldön, mind külföldön a stílusa, modora, kulturáltsága alapján is minősítik, különösen akkor, ha „hivatalosan” keresztényi konzervatív alapokon áll. Nyilván a jó kormányzásnak bizonyos konfliktusokat fel kell vállalnia, de a tudatos ellenség- és konfliktuskeresés is hiba. Sajnos sokszor az az ember benyomása, hogy a kormányzás számára maga a harc a lényeg. A kormányzás legyen „mérsékelt”, ne legyen alapvető stílusjegye a háborúztatás. Kivel? Bárkivel, aki szembe jön? Köztudott a jégkorongban, hogy az ellenfél harmadában bodicsekelnéi helytelen. A vagányság, a trükközés eltúlzása, illetve a trükközéssel való dicsekvés pedig a kormányzás hitelességét, a benne való bizalmat ássa alá, amely ha egyszer elvész – pl. a befektetői bizalom –, igen nehezen szerezhető vissza.

A kormányzatot mind belföldön, mind külföldön a stílusa, modora, kulturáltsága alapján is minősítik ...

A KORMÁNYZÁS TÚLPOLITIZÁLÁSA

Minden kormány eo ipso politikai, a kormányzati közpolitika a kormányzás alapvető része. *A kormányzás azonban nemcsak politikából, hanem a közigazgatás központi irányításából és az óriási állami közintézmény-hálózat menedzseléséből is áll.* Nemcsak politikai racionalitás létezik, nemcsak a politikacsinálás szakma, hanem a közigazgatás, a közintézmény-menedzselés is. Ez utóbbi pedig szükségképp technokrata hozzáállást igényel. A politikán kívüli szakmák, a technokrácia, a jó értelemben vett bürokrácia lebecsülése csökkenti a kormányzás hatékonyságát.

Ez a hiba pedig a második Orbán-kormány kétéves működésére nagyon is jellemző. Nemcsak a miniszterek és a parlamenti államtitkárok politikusok, hanem az integrált minisztériumok egyes ágazatait irányító „szakállamtitkárok” is, a helyettes államtitkárok jó részét is – az eredeti elképzeléssel szemben – ezen „szakállamtitkárok” alá rendelték. Politikai funkciót kapott a kormánybiztosok és a miniszteri biztosok jelentős része is. Politikusok állnak a megyei kormányhivatalok élén (kormány megbízottak), holott ezek fő feladata szakmai, nevezetesen az önkormányzati közigazgatás törvényességi felügyelete. Az Orbán-kormány kétéves gyakorlata jól igazolja ezt az egyébként a kormányzat által büszkén vállalt ideológiát, nevezetesen a politika abszolút fölényét – szakkérdésekben is – a kormányzásban. (A politikai kormányzást – egyes nyilatkozatok szerint – a kormányzati periódus második felében állítólag még fokozni is kívánják.) Ez azonban az államigazgatás, a jogalkotás alacsony színvonalára vezet, holott a kormányzat az egyébként színvonalas Magyar-keretprogrammal épphogy a hatékony közigazgatás kiépítését tűzte célul. Az általános politika az elmúlt két évben sajnálatos módon deformálta a szakpolitikát, az államigazgatást.

A politikai hatalomepítés elsődleges kormányzati céllá vált. A „haza” (azaz mi) nem szorulhat még egyszer ellenzékbe. A balliberális oldalt el kell vágni infrastruktúrájától, a gazdasági-társadalmi élet minden vezető posztját el kell foglalnunk. Ki kell alakítani egy *centrális politikai erőteret* a jobboldali pártszövetség vezetésével, és a parlamentben emellett csak kis szélsőjobb vagy szélsőbal pártocskák működhetnek. Az Orbán-kormány szerintem nem annyira konzervatív kereszténydemokrata kormány, hanem inkább a népnemzeti radikalizmus kormánya. Az egészsé-

ges baloldal is mi vagyunk, tudniillik a nemzeti együttműködés rendszerében mi gondoskodunk a kisemberekről, a nyugdíjasokról. A mi politikánk igenis populáris, az emberek, nem pedig az elitek, a bankok, a nagyvállalatok érdekeit szolgálja. No persze úgy melleleg „nemzeti nagytőkésekre” is szükségünk van, akik azonban egyáltalán nem oligarchák, mint a korábbi kormányokhoz fűződő gazdasági holdudvar képviselői. Ugyancsak melleleg: vannak „rendes”, „jó” multik is, mint a Coca-Cola.

Ez a politikai felfogás ellentétes a többpártrendszerű polgári parlamenti váltógazdálkodás lényegével, amelyben egy párt se betonozhatja be magát a közhatalomba. Szükség van valós pluralizmusra, a jövő esetleg más felfogású kormányok mozgásterét nem korlátozhatja a mindenkori törvényhozó és végrehajtó hatalom pillanatnyi birtokosa. Az ellenzék nem ellenség, hanem versenytárs, szükséges a politikai verseny, de a különböző politikai árnyalatok békés egymás mellett élése, mert ettől (is) lesz demokratikus a polgári államberendezkedés. Varietas delectat.

A JOGÁLLAMISÁG LEBECSÜLÉSE

A politika elsődlegességének felfogásából, a (Jobbiknál persze mérsékeltebb) politikai radikalizmusból adódik a jogállam félig nyílt, félig burkolt kritikája, a jog pusztán eszköznek tekintése a kormányzásban. Ezen álláspont szerint a jog nem korlátozhatja a politikai cselekvőképességet, a „politikai hatalómépítést” – a helyes politikai cél szentesítheti a hagyományos jogelvekbe ütköző politikai eszközöket is. („Aki a célt akarja, akarnia kell az odavezető módszereket is.”) Ezért ha kell, túllépünk például a visszaható jogalkotás polgári világban évszázadok óta elfogadott tilalmán. Az igazságszolgáltatásnak is a nép igazságérzete szerint kell folynia, holmi jogtechnikai szabályok (pl. elévülés) nem gátolhatják a népakaratnak, a közvéleménynek megfelelő igazságszolgáltatást, a rendteremtést. A cél szentesíti az eszközt – egy kis machiavellizmus nem árt.

E felfogás következménye az új alaptörvényben *a gazdasági alkotmányosság civiljogi oldalának jelentős leépítése*. Az Alkotmánybíróság gazdasági ügyekben való normakontrolljának kizárása mindaddig, amíg az államadósság csökkenése el nem ér bizonyos szintet, tartalmilag azt jelenti, hogy az alaptörvény felhatalmazást ad a törvényhozó és végrehajtó

hatalomnak alkotmányellenes gazdasági törvények-rendeletek alkotására, akár évtizedekig is. Az utólagos normakontrollt kérhetők személyi körét (a gazdaságon kívül is) az alaptörvény jelentősen korlátozta, sőt azt is kimondja az átmeneti törvény, hogy ha a kormányzati intézkedéseket akár nemzetközi, akár belső bírósági vagy más fórum felülbírálja,

**Az Országos Bírói Tanács
hatáskörének jelentős leszű-
kítése viszont ismét túlzás ...**

és ebből a költségvetésnek hátránya származik, a kormány jogosult az állampolgároktól utólagos „hozzájárulást” igényelni. Ez a szabály is arra a felfogásra utal, hogy voltaképp a hazai, illetve nemzetközi bíróságok által meg-

semmisített törvényeknél is igazunk volt, legfeljebb csak az „erőnek” engedtünk, a kárt a nemzetnek nem mi, hanem végső soron ezek a szervek okozzák formális jogszemléletükkel. Ha a strasbourgi emberi jogi bíróság kártérítésre marasztal minket a „vörös csillag törvény” alkalmazása miatt, majd levonjuk ezt az ellenzéki szocialisták juttatásaiból (ké-sőbb szelídült: az összes párttól vonjuk le).

Ebbe a körbe tartozik az is, hogy a kormányzat igyekszik az igazságszol-gáltatás hatókörét a közigazgatási út javára csökkenteni. Ilyen például az egy-házi elismerés bíróság helyett a kormánypártok abszolút többségével működő Országgyűléshez telepítése, a gazdaságilag jelentős vállalatok csőd- és felszámolási eljárásának bírói hatáskörből kiemelése. A bírósági önkormányzás túlzásainak megszüntetése, a szakmai irányítás és az igazgatás szétválasztása helyes volt. Az Országos Bírói Tanács hatáskör-ének jelentős leszűkítése viszont ismét túlzás (amelyet egyébként Handó Tünde az Országos Bírósági Hivatal vezetőjeként nagyon helye-sen felismert, és informálisan igyekezett is korrigálni már a bírósági tör-vény Velencei Bizottság által kikényszerített módosítása előtt).

A kormányzati politika alapvető eszköze a leegyszerűsített *populáris kommunikáció*. A kormány tele van kommunikációs vezetőkkel – Szij-jártó, Giró-Szász, Kovács Zoltán, Kumin Ferenc. A kommunikációt ma-ga a miniszterelnök is munkája alapvető részének tekinti. Mindez meg-felel a modern információs társadalomnak, az ún. média-marketing kormányzásnak, de mértéktelen eltúlzása, a „kormányzati termék” nélküli *kormányzati kommunikáció is hiba*. Voltaképp a kormányzás első periódu-sa után tartalmi hibát egyáltalán nem ismernek el, ami hiba volt, az a

kormányzat szerint mindig kommunikációs vagy technikai természetű. Érdemi hiba nincs, nem lépünk vissza. No de azért ha egy kormányzat először mindössze tizennégy egyházat akart egy törvényben államilag elismert egyháznak tekinteni, majd az alkotmánybíróági megsemmisítés után az új törvénybe maga a kormány javasol még ehhez tizennyolcat, az aligha kommunikációs probléma. Egy minimális önkritikától még nem dől össze a kormány, de hát ennek a felismerésnek a nyoma sem látszik. Az önbizalom túlzott, nagyképűségbe csap át, a megalapozott bírálat sem számít, nem vesszük figyelembe, a választók mindenre – a hibákra is – felhatalmaztak minket.

A 2010 végi médiatörvény a tömegkommunikációt döntő tényezőnek tartó politikai felfogás tipikus terméke – a kormányzati befolyást egyértelműen kiterjeszti az elektronikus és írott sajtóra egyaránt. Nem véletlen, hogy ez a törvény részben az Európai Unió, részben az Alkotmánybíróság döntései alapján állandó módosításra szorul. Ugyanakkor az is látszik a módosításoknál: a kormány nem adja fel monopolisztikus álláspontját, kiskapukat keres, az alapelveken nem változtat. Minden a miénk, erre felhatalmazást kaptunk a 2010-es választásokon, a magyar emberek akarata pedig szent, ebbe nem engedünk senkinek sem beleszólni. Itt megint egy túlzással találkozhatunk: a kétharmad legitim módon jött létre, a kétharmaddal élni lehet, de nem illik visszaélni.

TÚLZOTT KÖZPONTOSÍTÁS

A közigazgatás megerősítése – és erről már volt szó –, nagyobb centralizációja (például a minisztériumi dekoncentrált szervek tömegének egységes kormányhivatalokba való koncentrálásával) szerintem igen helyes törekvés, és már a korábbiakban is szándékolt lépés volt. A 3200 önkormányzatra szétosztott Magyarország közigazgatása csak hatékonytalan lehet, ezért az önkormányzati és a közigazgatási ügyek erőteljesebb elválasztása, a járások újraszervezése – néhány túlpolitizálásra utaló jegyet leszámítva (pl. leharcolt politikusok járási vezetővé választásának lehetőségére) – véleményem szerint ugyancsak progresszív változás. Az integrált minisztériumok létrehozásával (egyben angol és francia kormányzati elemek beépítésével a túlzott német hagyományú rendszerbe) is egyetértek, bár szerintem ez több helyen ugyancsak eltúlzottan történt. A korábbi kormányok túlhajtották a közigazgatásból való kiszervezést,

indokolatlanul túlzott mértékben alkalmazták az amerikai new management egyes elemeit – ennek korrigálására ugyancsak szükség volt. Végül az alaptörvény szerintem legprogresszívebb része a közpénzekkel való gazdálkodás rendjének megerősítése.

Ugyanakkor a *government* nem állítható szembe a *governance*-szal, az etatizmus, a centralizálás eltúlzása is kormányzati hiba. A polgári állam a civil gazdasághoz és a nonprofit szférához képest nem kerülhet előtérbe. A világválság következtében az állami beavatkozás átmeneti növelésére egész Európában szükség van, de ez nem lehet öncél, nem gátolhatja szükségtelenül a civil öngondoskodást, kreativitást. *Önkorlátozó, tudatosan mérsékelt* állam fér csak össze a polgári demokratikus társadalommal. Ahol állami beavatkozás szükséges, ott az állam legyen erős, de ez nem vezethet öncélú növekedésre, felesleges tekintélymutogatásra, ráadásul *zavaros történelmi hagyományokra* hivatkozások jegyében. Az állam nem lehet pazarló (pl. nem épülhet minden kisvárosban „aréna”, a látványcsapatsportok egyébként indokolt támogatása szerintem – különösen a jelenlegi költségvetési helyzetben – mértékében eltúlzott). A kicsi és olcsó állam így értelmezett eszméje nem ellentétes az erős állammal, nem valami „neoliberális disznóság”, hanem a polgári társadalom elengedhetetlen kelléke.

Az állami központosítás személyi túlhajtása is hiba. A modern kormányzásban a perszonalifikáció felerősödött, a miniszterelnöki kormányzás (még a nem kancellári rendszert alkalmazó államokban is, márpedig a magyar kancellári), a politológiai értelemben vett *prezidenciális kormányzás általános nemzetközi tendencia* (egyébként a Gyurcsány-kormányban is megjelent). Ugyanakkor a vezérelv a jelenlegi magyar kormányzásban szinte totálisan érvényesül, a döntések túlzott köre egészségtelenül feltolódik a miniszterelnökhöz – ún. *vezérdemokrácia* alakul ki. A miniszterelnök a saját kormánya fölé kerül – voltaképpen legalább két (de lehet, hogy három) kormánya van. Egyszer van a Navracsics Tibor által vezetett „formális kormány” (amelynek döntéseit a miniszterelnök néha felülbírálja), aztán van egy eddig Lázár János, most Rogán Antal által vezetett „frakciókormány”, mely elég gyakran a formális kormány elképzeléseitől eltérően dönt, és végül ott áll a Kubatov Gábor által igen hatékonyan vezetett párt is a pártelnök miniszterelnök mögött. Ezáltal Orbán Viktor de facto (nem de jure!) az alkotmányjogi irodalom által *szemiprezidenciálisnak nevezett rendszert* működtet az egyre bővülő Minisz-

terelnökség segítségével. Igen ám, de így összeolvad a törvényhozó és végrehajtó hatalom, a Miniszterelnökségben pedig részben megkettőződnek a minisztériumok, részben tipikus minisztériumi funkciók is a Miniszterelnökséghez kerülnek (emellett szaporodnak a kormánybiztosok, illetve a miniszterelnöki megbízottak is). 2012 nyarától a Miniszterelnökség nyíltan is hatalmi centrum lett a kormányon belül – három államtitkárral működik, és vezetője, Lázár János elnököl a közigazgatási államtitkári értekezleten, mintegy meghatározva a kormány tevékenységét.

Ismételném azonban, hogy a közigazgatás fejlesztését célzó Magyar-keretprogram számos helyes elemet tartalmaz. Folytatódott a közszféra – már a korábbi kormányok által megkezdett – fogyókúrája (bár egy kicsit a túlzott fiatalítás jegyében). Helyes törekvés szerintem a közigazgatási étosz hangsúlyozása, a közszférában tevékenykedőkkel szembeni követelmények egyértelmű meghatározása, a Munka Törvénykönyve rendszerétől való viszonylagos elszakadás a közszférában tevékenykedőknél. Sikerral járhat a közigazgatás felsőoktatási és tudományos háttérének megerősítésére tett intézményfejlesztés is. Jelentős előrelépés tapasztalható az elektronikus ügyintézés fejlesztésében és a kormányzati irányítás stratégiai jellegének megerősítésében. A túlszabályozás mellett – mintegy ellentétként – megjelent a kormányprogramban a dereguláció, az indokolatlan adminisztratív terhek csökkentésére való törekvés is. Mindez szerintem azt bizonyítja, hogy tulajdonképp a kormányzatnak magának sem lenne szüksége az indokoltnál jóval erősebb központosításra, ezt politikai céljai veszélyeztetése nélkül is nyugodtan korrigálhatná.

PIACGAZDASÁG HELYETT FÉLÁLLAMI-FÉLPIACI RENDSZER ELŐTÉRBE HELYEZÉSE?

Az 1989–90-es alkotmányozás elvi jelleggel rögzítette a Magyar Köztársaság szociális piacgazdasági jellegét, a magántulajdon és a köztulajdon egyenértékűségét, a vállalkozói versenyszabadságot és a magántulajdon kiemelt védelmét. Mindez az új alaptörvényből sajnálatos módon lényegében hiányzik.

Hangsúlyozni szeretném, hogy az ún. munkanélküli kapitalizmus deviancia, a termelőmunka becsületét igenis emelni kell. Ez helyes kormányzati igény. No de a közgazdász, a jogász, a pénzügyi szakember is

dolgozik, emlékeim szerint a politikus sem kétkezi munkát folytat. A vállalkozó üzletileg tevékenykedik, a menedzser irányít, tőzsde nélkül pedig – amelynek működése viszont vastagon spekuláció is – nincs modern piacgazdaság. Kárt okoz ezen a téren a populista kormányzati demagógia, amely a lakosság jelentős része kapitalizmus elleni ösztöneit támogatja (tauschén = cserélni, täuschen = csalni), valamifajta hajdani népnemzeti harmadikutas kurucos ideológia felélesztése jegyében.

A globalizmus, a fiskális világkapitalizmus tény, Magyarország nem tudja megdönteni, nem tud belőle kilépni, nem követhetjük a valamikori géprombolók példáját. A globalizmussal, a repülő pénzpiaccal együtt kell élni, lehetőleg kihasználva előnyeit és csökkentve hátrányait a nemzeti érdek érvényesítése jegyében. Az Unión belül is érvényesíteni kell (és lehet) nemzeti érdekeinket – persze nem korlátlanul, hiszen a többi tagállamnak is vannak érdekei. Igenis a magyar államnak támogatnia kell a magyar mikro-, kis- és középvállalatokat, igenis állami megrendelésekkel-közmunkákkal munkahelyeket kell teremteni, támogatni kell, hogy legyenek vidéken családi gazdaságok, magyar földtulajdon. Helyes törekvés a jogász vagy a bölcsész túlképzés részleges korrigálásával a műszaki, természettudományos képzés támogatása (érdekes persze, hogy a politológus túlképzésről nem esik szó), a szakmunkásképzés erősítése. De ez nem történhet erőszakosan, és nem csaphat át a multinacionális vállalatok, a bankok elleni általános hangulatkeltésbe, valamint az Unió – általunk nemzetközi szerződéssel elfogadott – gazdaság- és jogpolitikájának megsértésébe.

A gazdasági világválságban lehet különadókat bevezetni, de ezek csak időlegesen lehetnek, és mértékük sem lehet kirívóan magas („brutális”). Helyes irányultságú szerintem az az adópolitika, amely a személyi adók emelése helyett a forgalmi adók, a fogyasztásra koncentráló adókra helyezi a súlyt, de az egykulcsos jövedelemadót véleményem szerint elhamarkodottan és túl alacsony kulccsal vezették be, sarkalatos törvénybe foglalása pedig hiba, hiszen rövid távú gazdaságpolitikai technikáról van szó. Az a módszer pedig, hogy úgy vezetjük ki a bankadót, hogy a bankokat az eddigi bankadónál súlyosabb terhekkel sújtjuk tranzakciós illeték címén, és ezt az adót a jegybankra is kivetjük, az az Unió és a Valutaalap számára aligha lesz elfogadható. Márpedig állítólag készenléti, illetve elővigyázatossági hitelt kérünk az Unió–Valutaalap kettőstől, hiszen e nélkül az ország finanszírozása igen megdrágul (ld. a magyar államkötvények kirívóan ma-

gas, 7–10% közti kamatszintjét), jelentős veszteség keletkezik. (A tárgyalások elhúzódása miatt már keletkezett is.)

Az állam egy kapitalista piacgazdaságban nem lehet vezető erő, bankellenes kapitalizmus pedig nincsen. Aki azt ordibálja, hogy kimentek a tankok, bejöttek a bankok, nem tudja, mit beszél. Nem vitás, hogy voltak-vannak pénzügyi erőfölénnyel való visszaélések a lakosság kárára, az *állami bankfelügyeletet* – egész Európában és Magyarországon belül is – *erősíteni kell*. De bankok, hitelek, befektetések nélkül nincs modern piacgazdaság, a fiskális kapitalizmus hátrányos vonásait pedig egy mostanában kevésbé idézett szerző, Lenin is már száz éve kimutatta. A magyar rendszerváltozás óriási előnye volt a szociális piacgazdaságra törekvés, az, hogy elkerültük a szovjet utódállamokban lényegében általánossá vált félállami-félpiacon utat.

Úgy gondolom, hogy a közüzemi szektorban – főleg az önkormányzatoknál – a magyar privatizáció is (amely a piacgazdaság kialakítása szempontjából feltétlenül szükséges volt, és szerintem összességében minden gazdasági-társadalmi hátránya ellenére sikeres) túlment a szükséges mértéken, ezért az állam tulajdonosi szerepének erősítése is több esetben indokolt lehet. Ez azonban csak kivételesen fordulhat elő, továbbá nem lehet kisajátító államosítás, hanem társasági részesedések közhatalmi nyomás nélküli piaci áron való megszerzését jelentheti csak (részvényvásárlás). A magántulajdont pedig tiszteletben kell tartani – a zömmel külföldi tulajdonú bankok, távközlési cégek aránytalan „megasarcolása”, a magánnyugdíjpénztárak állami kézbe való vétele szerintem a jogállamisággal ellentétes módszerekkel történt, ténylegesen a kieső költségvetési bevételek pótlása miatt, pusztán a pénzszerzés jegyében (onnan kell elvenni pénzt, ahol van), elvileg azonban valamifajta nekem meglehetősen zavarosnak tűnő új közteher-viselési ideológia alapján (a lakosság helyett „sarcoljuk”[?] meg a bankokat, amelyek „kiszivattyúzzák” a „zemberek” pénzét valamifajta láthatatlan pénzügyi világhatalmi hálózat számára). Ez a felfogás viszont rontja az ország nemzetközi hitelességét, befektetésellenes, és végső fokon – függetlenül a kormány szándékától – munkahelyek növelése helyett azok elvesztéséhez vezethet.

**... bankok, hitelek,
befektetések nélkül nincs
modern piacgazdaság ...**

NEMZETI SZABADSÁGHARC A KELETI SZÉL
ÉS A NYUGAT ALKONYA JEGYÉBEN?

Az egészséges nacionalizmus pozitív, a hazaszeretet támogatandó, a nemzethez való tartozás erősítése, a nemzeti közjó iránti cselekvési vágy csak dicsérendő. A nemzeti giccs, a más nemzetek sértegetése (pl. „szlovákok, nincsen nektek hazátok”) viszont súlyos hiba. A hagyományőrzés is érték. A magyar múltban igenis találhatóak jelentős vívmányok, elismerésre méltó tények, no de azért szégyellni valók is. A kormány valóban nem történész vitaklub, de például a magyar hungarizmust – és annak egyes politikai szereplőit, ld. Nyíró József 1944–45-ös országgyűlési képviselőségét – azért nem kellene állami szinten meg tisztelni, bármilyen jó írónak is tartják esetleg az adott személyt. (Göbblést sem ünneplik a németek, mint a modern kormányzati kommunikáció atyját, pedig – Nyíró József tartalmilag helyesen állapította meg 1944-ben – technikailag nem volt éppen sikertelen. No de a fasiszta mégiscsak fasiszta.) Az Országgyűlés Hivatala magyar állami szerv, tehát – bármennyire is tetszik egyes túlfűtött embereknek – ne szervezzen díszőrséggel koporsószállításokat és hamvasztásokat, noch da zu „sír gondnokként”(?) más állam államterületén annak akarata ellenére újratemetéseket, mert ez ettől kezdve nagyon *nem kegyeleti ügy*. Lejárhatja államunkat a nemzetközi közvélemény körében, felesleges feszültségeket okoz a szomszédainkkal való kapcsolatokban (egyébként politikailag is sikertelen volt: a romániai magyar pártoknak is súlyos veszteségeket okozott a 2012-es választásokon).

Európa (főleg nyugati-északi része, a jóléti államok) süllyed, dekadens, öregszik, elkényelmesedett, túlfogyaszt. Van ebben az állításban igazság. Kelet jön fel – Kína, India, az ázsiai kistigrisek. Ez is tény, világpolitikai-világgazdasági átalakulás folyik. No de: Európa még nem omlott össze, az Unió életképes, megszűnése – minden problémája ellenére – hosszabb távon sem várható. A magyar „kompország” – és ez is történelmi vívmány – mindig Nyugatra kívánt menni, nem a Balkánra, nem Keletre.

Keletről fúj a szél? Gazdasági szempontból hosszabb távon kétségkívül. Nagyon helyes, ha erősítjük külkereskedelmünket Oroszországgal, Kínával, Kazahsztánnal, és sorolhatnám még a keleti partnereket. No de ez nem jelentheti antidemokratikus államberendezkedések átvételét, még akkor sem, ha – és ezt Demján Sándor gyakran hangsúlyozza –

a totális állam–szabad piacgazdaság kettőségnek alkalmazásával kétségkívül igen jelentős gazdasági eredményeket értek el, és az ázsiai munka-intenzitás is jóval erősebb az európainál. Kínában a kommunista párt hegemonként uralkodik, és ha kell, tankokat is bevet politikai rendszerre fenntartásáért. Ezt akarjuk átvenni? Nem. Ugyanakkor üdvözlendő a kínai befektetések Magyarországon, növelendő a Kínába irányuló magyar export. Realitás kilépésünk az Unióból? Nem. Akkor miért játszunk sokszor ordító egeret? Gyarmatosítottak minket? Furcsa egy gyarmatosítás, ahol összességében a Nyugat ad, és mi kapunk – Magyarország uniós támogatása jóval nagyobb az uniós terheknél. Kibírná a magyar mezőgazdaság az uniós támogatások elvesztését? Aligha. Azért a magyar export többsége változatlanul Németországba fog menni, és nem Távol-Keletre. Aki azt hiszi, hogy az export-importunk súlyát ripszropsz át tudjuk helyezni Keletre, úgy jár, mint Torgyán József a chilei cseresznyével.

Magyarország az Európai Unió és a Nemzetközi Valutaalap önkéntes tagja, a Szovjetunió Moszkváját nem helyes az Unió Brüsszeléhez hasonlítani. Lehetnek nézeteltérések az Unió apparátusával, de a vitákat az együttműködés szellemében kell lefolytatni. Jogunk van védeni nemzeti érdekeinket, de verekedni nem szabad, ami egyébként is olyan, mint ha a légsúlyú Kokó rontana neki a nehézsúlyú Klicskó testvéreknek. Nem vagyunk kötelesek felvenni hitelt az IMF-től, ha nem kell, vagy ha számunkra nem megfelelő feltételekkel akarják adni, ne vegyünk fel ilyet. De ha kell, tudomásul kell vennünk, hogy milyen feltételek mellett adják a kölcsönt, és be kell tartanunk az ezzel kapcsolatos megállapodásokat. Hamis az a beállítás, hogy mi teszünk szívességet az IMF-nek, ha kölcsönt veszünk fel tőlük, mert csak azt várják, mikor dobtatnának hozzánk egy kis pénzt (a piaci kamat mintegy feléért).

Nem vitás, hogy az uniós tagság az ország szuverenitását korlátozza, mint ahogy minden tagállamét (elsősorban gazdasági téren). Aki az Unió tagja, annak a nyugati civilizáció és jogi kultúra alapelveit be kell tartania. Ez nem ellentétes a magyar állam szuverenitásával. Amikor az Unió erre figyelmeztet bármely tagállamot (korábban ld. Ausztriát, és most épp Romániáról van szó), nem külső beavatkozásról van szó, hanem *a harang értünk szól. Magyar nemzeti érdek is a minőségi jogállam, az anarchiához nem vezető demokratikus pluralizmus.* A magyar nemzeti út tehát az európaiság alapján álljon, a hazaszerető magyar állampolgár legyen egyben öntudatos eu-

rópai polgár is. Nyilván vannak megalapozatlan, sértő külföldi kritikák is (pl. a jegybank elnökének fizetése vagy esküje tárgyában), de azért általában a kormány tanuljon az Európai Unió különböző szerveinek indokolt

Totális tévedés, hogy az „uniós intézményekben balliberális szemlélet uralkodik” ...

kritikájából, ne sértésként fogja fel a megalapozott bírálatot. Totális tévedés, hogy az „uniós intézményekben balliberális szemlélet uralkodik”, illetve hogy a magyar balliberálisok olyan erősek, hogy manipulálni

képesek a nemzetközi közvéleményt. A magyar kormány egyes intézkedéseit konzervatív oldalról néha jobban bírálják, mint baloldaltól. Szegény Axel Springer forog a sírjában, amikor nálunk a Die Weltet balliberális folyóiratként bélyegezik meg.

A kormányzat az uniós bírálatoknál általában azzal védekezik, hogy egyes más tagállamoknál is előfordulnak ilyen esetek, ilyen szervezeti megoldások. Ez általában igaz, a probléma azonban az *összképpel* van. A teljes intézményrendszerünknek *összességében kell megfelelnie az Unió jogállami és demokrácia-standardjának*. A nemzetközi közvélemény többsége és az uniós szervek a korábbi állapottól való túlzott általános visszalépést kifogásolják – mégpedig szerintem általában (de nem mindig) megalapozottan. Nem Magyarországot támadják állítólagos gazdasági érdeksérelmeik miatt, hanem az európai jogrendet védik a magyar kormány egyes intézkedéseivel szemben. Minden kormányzati sikerpropaganda ellenére a jogállamiság kérdésében az Unió sohasem fog engedni, a vitának tehát egyáltalán nincs vége, és ebben nem győzhetünk. Valóban alkalmazzák velünk szemben a kettős mércét, nálunk olyat is kifogásolnak, amelyet más uniós tagnál nem tettek szóvá. No de miért? Mert a részintézkedések egy kedvezőtlen összképbe illeszkednek.

Az Európai Unió az alapító Római Szerződés óta – márpedig az jóval az ordoliberalis közgazdasági teóriák uralomra jutása előtt keletkezett – alapvetően liberális gazdaságpolitikai és jogpolitikai tézisek alapján áll. A liberális gazdaság- és társadalompolitika élharcosai olyan konzervatív politikusok voltak, mint Ronald Reagan és Margaret Thatcher, de hát az amerikai demokratákat is (pl. a Clinton házaspárt) baloldalinak minősíteni nevetséges (még jó, hogy nem kommunisták). Az uniós bírálat sem a baloldali eszmék uralkodásából, avagy gazdasági érdeksérelmek-

ből adódik. Nicolas Sarkozy, Angela Merkel vagy az osztrák kancellár persze fellép a hazai vállalatok védelmében a zömmel az ő vállalataikat sújtó magyar kormányzati intézkedésekkel szemben, mint ahogy Orbán Viktor is bedobta magát a Molért Horvátországban. De az uniós bírálókat lényege az uniós jogállami elvek betartására irányul – és ebben az európai jobb és bal lényegében egyetért. Nicolas Sarkozy, Angela Merkel vagy az Unió bizottságának elnöke, Manuel Barroso jobboldali konzervatív politikus. Most Romániában „ballib” kormány sérti az uniós alapelveket, az állítólag balliberális uniós szervek gőzhengere már meg is indult a devianciával szemben...

BEFEJEZŐ KÖVETKEZTETÉSEK

Az előzőekből az alábbi megállapítások és szerény kívánságok következnek.

1. Az Orbán-kormány az elmúlt két évben – vitatható technikákkal, alacsony jogi színvonalon, de – átfogó stratégiai koncepció alapján hatalmas államátalakító munkát végzett. Túlzás a kormány tevékenységét tisztán negatívan megítélni, számos régóta húzódó akut problémát oldott meg, érdemben helyesen. A negyedik Magyar Köztársaság az elmúlt két évben ténylegesen létrejött, államszervezete kialakult. (Magyarország ugyanis változatlanul köztársaság, függetlenül attól, hogy ezt az elnevezést – szerintem tévesen, ellentétben mondjuk a csehekkel, írekkel stb. – felesleges költségeket okozva újabban nem használják.)

2. Nincs mód, és nem is lenne helyes az 1989–90-es alapokon kialakult államszervezethez visszatérni. Ez a rendszerváltozás utáni államszervezet a megváltozott nemzetközi és belső körülmények között már nem lenne működőképes.

3. Túlzás azonban az új államszervezet kizárólag pozitív értékelése is. A 2010 után kialakult államszervezet – túlzásai miatt – mielőbb jelentős korrekciókra szorul. Vissza kell térni a *középutra*, továbbá ezt követően megállítani a rohanást (a hiperaktivitás ugyanis jellegzetes gyermekbetegség), és stabilizálni az állami életet.

4. Mi minősülne jelen körülmények között Magyarországon „jó államnak”? Mire van szükségünk? Szerintem

- a hatékony és eredményes jogállam, ami önkorlátozó, mérsékelt, de
- erős államot jelent, továbbá a globális piacgazdasághoz alkal-

mazkodó, eurokonform, de a nemzeti érdekeket is érvényesítő nemzeti állam, végül

– középutas, kiegyensúlyozott, stabil polgári demokratikus állam lenne az optimális megoldás.

5. *Szűnjön meg a kétirányú államszervezeti túlzás.* Ehhez azonban a jelenlegi kormányzat részéről a „győztes mindent visz” felfogás feladására, ezt követően megbékélésre, a nemzeti minimumban való társadalmi megegyezésre van szükség, függetlenül a kétharmados többségtől és a baloldal szétesésétől. Meglehetősen kétséges, hogy Magyarországon a nemzeti együttműködést egy centrális erőterben lehetne megteremteni, bizonyos fokú dualizmusra (pluralizmusra) egy európai polgári demokráciában szükség van. Ahogy az alaptörvény befejező mondata szól: legyen béke, egyetértés és szabadság, mégpedig minden magyar állampolgár számára. *Mentális változásra* van tehát szükség a kormányoldalon, a stílus megváltoztatására, tudniillik sok esetben nem is a cél, hanem a választott módszer, illetve a hangnem, ami nem elfogadható, mégpedig konzervatív jobboldali beállítottságú emberek részéről sem.

6. Az elkövetkezendő években tehát a túlzások megszüntetése után stabilizálni kell az államszervezetet, illetve a jogalkotást, vissza kell állítani a jogbiztonságot. A stabilizáció azonban csak az államszervezeti túlzások, deformációk korrigálása után lehet eredményes. Tradícióinknak és jelenlegi társadalmi-gazdasági állapotunknak megfelelő középútra kell kerülniük, olyan hatékony jogállamot kell kialakítani, amely a nemzeti érdek alapján jár el, de egyben megfelel *a nemzetközi realitásoknak* is. Nem élhetünk tartósan nemzetközi elszigeteltségben, ezen semmilyen kommunikáció, sikerpropaganda nem segít. Nem lehet tartósan az Európai Unió (vezető hatalmai), az Amerikai Egyesült Államok (Valutaalap) és Oroszország (kimentek az ajtón, visszajöttek az ablakon) ellenére Magyarországon kormányozni. A magyar történelem bizonyítja, hogy a külföldi nyugati–keleti túlerővel szembeni szabadságharc összeomláshoz vezet – az 1848-as forradalom még belefért a nemzetközi trendbe, de a Habsburgok 1849-es debreceni trónfosztása már nem, azt csapataink világsi feltétel nélküli kapitulációja és Arad követte.

7. Szerintem rövid távon – márpedig az idő főleg gazdasági téren sürget – *a kormányzat érdemi önkorrakciója* lehet az elsődleges kiút a jelenlegi ellentmondásos helyzetből. A Fideszben váljon dominálóvá a valóban polgári konzervatív kereszténydemokrata attitűd, a nyugalom, a ki-

egyensúlyozás politikája. Vannak már a korrekcióra utaló jegyek. Így Áder János fellépése az ügyrenddel és a jogalkotási törvénnyel ellentétesen elfogadott törvényeknél, illetve a frakció-törvényhozás legkirívóbb anomáliáinak lefaragása Rogán Antal által, amely utóbbiak ellen Navracsics Tibor eredménytelenül küzdött az elmúlt két évben. Vagy Kovács Árpád kinevezése a Költségvetési Tanács élére is változást jelez a kormányzati szemléletmódban. Láthatóan a történelmi egyházak is egyre inkább mérséklő erőként lépnek fel, lásd a „trianoni harangozásra” irányuló kormányzati kérés elutasítását. A római katolikus anyaszentegyház ugyanis (történetileg az első) globális – földi jelleggel is bíró – világhatalom, amelyhez szlovák hívők éppúgy tartoznak, mint magyarok, márpedig az előzőeknek Trianon adta meg a nemzeti államalapítás lehetőségét. Ugyanakkor számos esetben sajnos még most is felesleges kirohanásokkal találkozunk, és a rövid konszolidációs periódusokat újabb kurucos hőhullámok követik. A kormányzás következő éve majd eldönti, hogy melyik tendencia lesz az erősebb

Magyarország a „szabadságharcosok földje”? Aligha hiszem, hogy a többség szabadságharcos akar lenni. A „zemberek” 1848 után továbbra is csodálták Petőfit és Kossuthot, de Deák Ferencet követték a kiegyezés útján, és Kossuth fia – Kossuth Ferenc – Ferenc József minisztere lett. Nekünk nem kell olyan isten, aki nem tud magyarul, éneklük Koppány hívei Szörényi–Bródy híres rockoperájában. De a csendes többség Istvánt követte a latinul miséző papok, a nyugati kereszténység útján, és István a pápától kapott Szent Koronát. Remélem, hogy végső soron ez a szemlélet fog győzni most is, a hagyományokat tisztelő, de ugyanakkor modernizálódó, múltba visszasülyedni nem kívánó Magyarországon.